

Asia: OM 15/41/2016

Mietintö ”Tiedustelutoiminnan valvonta”

Lausunnonantajan lausunto

Lausuntonne mietinnöstä ”Tiedustelutoiminnan valvonta”

Lausunto ehdotuksesta tiedustelutoiminnan valvontaa koskevaksi lainsäädännöksi

Oikeuspoliittinen yhdistys - Rättpolitiska föreningen - Demla ry kiittää saamastaan lausuntopyynnöstä ja lausuu ehdotuksesta seuraavaa.

Valvonnan tarpeellisuus ja toteutus

Koska ehdotetut tiedustelukeinot tarkoittavat hyvin laaja-alaista puuttumista yksityiselämän ja luottamuksellisen viestinnän suojaan ja koska niitä käytettäisiin kohteilta salassa, tiedustelutoimintaa tulee valvoa erittäin tarkasti. Demla katsoo, että ehdotettu tiedusteluvaltuutus on hyvä tapa hoitaa tämä valvonta.

Lopullisessa laissa on tärkeää varmistaa ehdotetut 18–20 §:n mukaiset rajoittamattomat tiedonsaanti- ja tarkastusoikeudet. Tiedonsaannin pitää olla mahdollista myös reaaliaikaisesti, esimerkiksi niin että valtuutetulla on suora pääsy tiedustelussa käytettävään tietojärjestelmään.

Kantelu

Kantelua koskevassa 21 §:ssä on mahdollistettava kantelun tekeminen anonymisti tai siten, että kantelijan henkilöllisyys jää vain tiedusteluvaltuutetun tietoon. Tällainen ns. whistleblower-suoja on tärkeä, että esimerkiksi tiedusteluviranomaisen sisäiset väärinkäytökset voivat tulla tehokkaasti ilmi.

Toimenpiteet

Tiedusteluvaltuutetun sanktiovaltuuksia koskevissa 24–26 §:ssa tiedusteluvaltuutetulle säädettäisiin oikeus, mutta ei velvollisuutta keskeyttää tiedustelu, ilmoittaa lainvastainen toiminta esitutkintaan tai antaa huomautus. On tärkeää, että tiedusteluvaltuutettu reagoi alusta lähtien myös pieniin lainvastaisiin toimintatapoihin, jotta tiedustelutoimintaan ei pääse kehittymään lainvastaista tai perusoikeuksien kannalta ongelmallista ”maan tapaa”. Siksi säännöksiä tulee täsmentää siten, että tietyissä tilanteissa valtuutetulla olisi oikeuden sijasta velvollisuus keskeyttämiseen, tutkintapyyntöön tai huomautukseen. Huomautus tulisi varata vain sellaisiin vähäisiin rikkomuksiin, joilla ei ole ollut olennaista merkitystä perusoikeuksien suojan kannalta. Muissa tapauksissa keskeyttäminen tai tutkintapyyntö olisi tehtävä. Tällainen harkinnanvaraisuuden vähentäminen on tärkeää muun muassa siltä varalta, että valvojan ja valvottavien välille syntyy liian kollegiaalinen suhde, josta seuraisi toimenpidekynnyksen nouseminen.

Valtuutetun tulisi myös ilmoittaa havaitsemastaan rikkomuksesta tiedustelun kohteelle, jos hänen perusoikeuksiaan on loukattu. Tätä koskeva oikeus on lisättävä 27 §:ään.

Resurssit

Tiedusteluvaltuutetun resurssien riittävyyttä on seurattava ja niitä on lisättävä heti, jos lisääntynyt työmäärä sitä edellyttää.

Vuori Wiking
Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry